УДК 378.1

DOI 10.33251/2522-1477-2021-10-55-63

РЯБОВОЛ Лілія Тарасівна,доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри права та правоохоронної діяльності,
Центральноукраїнський державний педагогічний
університет імені Володимира Винниченка,
ORCID 0000-0003-3558-2103**СТУДЕНТОЦЕНТРОВАНЕ НАВЧАННЯ:
ПОНЯТТЯ, ВИМОГИ, ШЛЯХИ РЕАЛІЗАЦІЇ**

У статті встановлено, що студентоцентризований підхід – вимога часу, відповідь на освітні потреби здобувачів вищої освіти, а також роботодавців. Мета статті – на основі аналізу національного законодавства та наукових праць вітчизняних вчених узагальнити поняття, визначити основні властивості й вимоги студентоцентризованого навчання. З'ясовано, що сутність відповідної парадигми у тому, що здобувач вищої освіти – свідомий, активний, повноправний, відповідальний суб'єкт свого навчання та власного життя. Виявлено, що основними вимогами студентоцентризованого підходу є створення освітнього середовища, яке враховує потреби, інтереси, здатності, загалом особливості здобувачів, орієнтоване на них, а також встановлення між викладачем та студентом, як основними суб'єктами освітнього процесу, партнерських відносин, в яких панує взаємоповага й довіра. Констатовано, що повноцінне впровадження студентоцентризованого підходу є можливим лише за забезпечення комплексу організаційно-нормативних (відповідні положення освітнього законодавства та локальні нормативні акти ЗВО) та психолого-педагогічних, у тому числі методичних, (форми, методи і технології навчання, покликані активізувати пізнавальну діяльність здобувачів ВО, отже, мають передбачати вирішення проблемних завдань, обговорення їх у групі, формування та обґрунтування своєї позиції) умов. Увагу акцентовано на те, що студентоцентризоване навчання – це навчання, яке вимагає створення для здобувачів вищої освіти можливостей будувати індивідуальну освітню траєкторію. У результаті аналізу вітчизняного освітнього законодавства виявлено, що шляхами реалізації індивідуальної освітньої траєкторії є вибір здобувачами навчальних дисциплін в обсязі не менше як 25 % від обсягу кредитів ЄКТС на ОП, а також можливість вибору форм, методів, технологій навчання, вільне обрання студентами тем для своїх досліджень тощо.

Ключові слова: людиноцентризм, академічна свобода, вища освіта, освітня програма, суб'єкт навчання, інноваційні технології навчання, індивідуальна освітня траєкторія.

Постановка проблеми. У переліку засад державної політики у сфері освіти, закріпленому у ч. 1 ст. 6 Закону України «Про освіту», першим є людиноцентризм, з яким пов'язані всі інші принципи освітньої діяльності, зокрема: забезпечення якості освіти та якості освітньої діяльності; рівного доступу до освіти без дискримінації за будь-якими ознаками; розвиток інклюзивного освітнього середовища; нерозривний зв'язок із світовою та національною історією, культурою, національними традиціями; свобода у виборі видів, форм і темпу здобуття освіти, освітньої програми, закладу освіти; гуманізм; демократизм; єдність навчання, виховання та розвитку тощо [9].

В основі людиноцентризму – розвиток людини. Виходячи із Стратегії людського розвитку, актуальність відповідного питання в сучасних умовах зумовлена тим, що саме «прогрес людського розвитку демонструє нарощування можливостей людини через підвищення її потенціалу для реалізації в усіх сферах життєдіяльності» [10]. Наразі не можна не погодитися із В. Г. Кременем, котрий розглядає людиноцентризм як стратегію

національної освіти. Сутність цього підходу вчений вбачає у тому, що саме людина є пріоритетом в контексті національних і загальнолюдських цінностей. Відтак, цілі та зміст сучасної освіти зумовлюються необхідністю формування духовно розвинутої й вільної особистості, соціально активного і відповідального громадянина як передумови розвитку свідомого і творчого ставлення людини до життя, духовного вдосконалення. Виходячи з філософської сутності цього підходу, учень / студент постає як результат і процес соціокультурного розвитку, на основі чого, у психології та педагогіці учень / студент розглядається як центр тяжіння, а сприяння цим суб'єктам щодо ефективного і творчого освоєння інформації й розвитку вмінь її критичного осмислення – як важлива функція вчителя / викладача [4, с. 273].

У Національній доповіді про стан і перспективи розвитку освіти в Україні до 30-річчя незалежності України визначено психолого-педагогічні складові сучасної національної освіти, які ґрунтуються саме на людиноцентризмі й повною мірою розкривають його сутність, яка полягає у визнанні того, що: освіта має провідне значення для людського існування; учень – не об'єкт педагогічної діяльності, а її суб'єкт, здатний активно включатись у суб'єкт-суб'єктну взаємодію не лише у навчанні, в процесі якого відбувається його становлення, а й на всіх рівнях соціальної взаємодії; передумовою розвитку особистісного потенціалу є гуманізація освітнього простору, а це вимагає гарантування права вибору індивідуального шляху розвитку як джерела актуалізації самовизначення; пріоритетними формами організації освітнього процесу є діалог та полілог [6, с. 15].

У вищій освіті конкретним проявом людиноцентризму є студентоцентризм, відповідність вимогам якого – один з важливих індикаторів під час оцінювання Національним агентством із забезпечення якості вищої освіти (далі – Нацагенство) якості освітніх програм (далі – ОП). Позиція цього органу наразі суголосна з викладеними вище. Нацагенство виходить з того, що студентоцентрованість є парадигмальним підходом, згідно з яким, здобувач вищої освіти – суб'єкт із власними унікальними інтересами й потребами, самодостатній і відповідальний учасник освітнього процесу. Такий підхід має остаточно замінити патерналістичне ставлення закладів вищої освіти (далі – ЗВО) до здобувачів вищої освіти (далі – здобувачів ВО), унаслідок чого, студент сприймається як об'єкт навчання, не спроможний на повноцінне залучення до процесів забезпечення якості, не здатний самостійно формулювати власні інтереси й потреби [11, с. 29].

Упровадження студентоцентрованого підходу як парадигмального у вітчизняну вищу освіту є особливо важливим у контексті реалізації євроінтеграційних прагнень України, адже, в Європейському просторі вищої освіти посилюється увага до повноцінної реалізації такого підходу. Свідченням цього, як вказує В. Бахрушин, є важливі документи, серед яких: Стандарти і рекомендації щодо забезпечення якості у Європейському просторі вищої освіти, Порядок денний Європейського Союзу для вищої освіти, Львівське, Бухарестське та Паризьке комюніке міністрів освіти країн Європейського простору вищої освіти, тощо. Виходячи з цих документів, студентоцентризм – не самоціль, пільги чи поступки студентам, а важливий чинник формування майбутніх лідерів для успішних і конкурентоспроможних громад, професійних спільнот, держав [1].

Аналіз останніх досліджень та публікацій. У психолого-педагогічних працях проблематика студентоцентрованого навчання досліджувалася в різних контекстах. Питання упровадження студентоцентрованого підходу в процес підготовки фахівців / професіоналів з різних сфер діяльності вивчали: М. М. Бойко (студентоцентрований підхід до професійної підготовки вчителя), О. М. Галан (до підготовки соціальних працівників), О. В. Лебідь (до формування готовності майбутнього керівника загальноосвітнього закладу), О. В. Мартинчук (до підготовки фахівців з інклюзивного навчання дітей з особливими освітніми потребами), М. І. Римарук (до формування професійної готовності майбутніх лікарів) та ін. Студентоцентрований підхід досліджували: Ю. М. Рашкевич (як нову парадигму вищої освіти), Т. О. Міщенко та Н. В. Стаднік (як вектор розвитку гуманітарної

парадигми освіти), Н. О. Сінельнікова (як домінанту розвитку вищої освіти) та ін. Окремим аспектом цієї тематики є питання нормативних основ студентоцентрованого підходу, яке розробляли В. Бахрушин [1] та ін.

Виходячи з того, що студентоцентрований підхід – багатоаспектне явище, відповідна тематика є у колі інтересів представників не лише педагогічної та психологічної наук. Її розробляють фахівці з державного управління, до прикладу, Н. М. Гришина вивчала потенціал цього підходу для удосконалення внутрішньої системи забезпечення якості освіти [2]. З позицій соціології аналіз викликів та перспектив студентоцентрованої освіти проведено Ю. Сорокою. Загалом, проблематика студентоцентрованого підходу розроблена достатньо ґрунтовно, проте, у зв'язку зі своєю актуальністю продовжує притягувати науковий інтерес.

Мета статті. На основі аналізу національного законодавства та наукових праць вітчизняних вчених узагальнити поняття, визначити основні властивості й вимоги студентоцентрованого підходу.

Виклад основного матеріалу дослідження. В освітньому законодавстві та наукових працях одночасно в одних і тих самих контекстах використовуються наступні поняття: студентоцентрований підхід, студентоцентроване навчання, студентоцентризм. Так, згідно з п. 22¹ ч. 1 ст. 1 Закону України «Про вищу освіту» (далі – Закон), студентоцентроване навчання позиціонується як відповідний підхід [8]. У нашій статті використовуємо ці терміно-поняття як синонімічні. У згаданому Законі визначення студентоцентрованого навчання як такого відсутнє, натомість, у зазначеній статті викладено перелік сутнісних характеристик відповідного підходу. Зазначено, що ним передбачено: «заохочення здобувачів вищої освіти до ролі автономних і відповідальних суб'єктів освітнього процесу; створення освітнього середовища, орієнтованого на задоволення потреб та інтересів здобувачів вищої освіти, зокрема надання можливостей для формування індивідуальної освітньої траєкторії; побудову освітнього процесу на засадах взаємної поваги і партнерства між учасниками освітнього процесу».

У доступних нам наукових працях визначення студентоцентрованого навчання суголосні з наведеним законодавчим визначенням, хоча й мають деякі не стільки сутнісні, скільки формальні відмінності. Так, Л. Гула, розкриваючи специфіку студентоцентрованого підходу, вказує, що він забезпечує: врахування потреб студентів; взаємоповагу у відносинах між викладачем та здобувачем ВО; автономність студента і водночас необхідний супровід та підтримку викладачем; гнучкі траєкторії навчання; доцільне використання педагогічних технологій, засобів, прийомів та методів; систематичний моніторинг якості освітніх послуг. Загалом, студентоцентризм передбачає розширення автономії студента, разом з тим, підвищення його відповідальності та підзвітності, а також критичне й аналітичне навчання і розуміння [3, с. 160-161]. С. В. Толочко теж зазначає, що шляхами реалізації в освітньому процесі студентоцентрованого підходу є: дотримання принципів толерантності й поваги до здобувачів ВО, врахування їхніх особливостей, потреб, побудови особистісних освітніх траєкторій, використання різних засобів та методів пізнавальної діяльності, поєднання самостійності студентів з наданням їм допомоги викладачами [13, с. 80]. Згідно з науковою позицією Н. Сосницької та С. Глікман, студентоцентризм – феномен, складне явище, впровадження якого стало освітньою відповіддю на потреби ринку праці; це – підхід, за якого студент є суб'єктом, активним учасником освітнього процесу; це – навчання, в якому враховуються індивідуальні якості, здатності, яке уможливорює формування індивідуальних освітніх траєкторій і водночас передбачає новий рівень відповідальності за створення необхідних умов навчання, його результати [12, с. 378].

У «Національному освітньому глосарії: вища освіта» поняття студентоцентрованого підходу (Student-centered approach / Learner-centered approach) визначено в контексті функціонування ОП, зокрема зазначено, що ОП мають враховувати пріоритети здобувачів ВО і передбачати для них можливості щодо вибору змісту, темпу, способу та місця навчання, зосереджуватися на результатах навчання, ґрунтуватися на реалістичності виконання запланованого навчального навантаження [5, с. 61].

Незважаючи на певні відмінності у визначеннях студентоцентрованого навчання, запропонованих різними дослідниками цієї проблематики, можна визначити загальні риси такого підходу, відповідні істотні властивості. При цьому, на сучасному етапі розвитку вітчизняної ВО, коли єдиним способом її набуття є успішне закінчення навчання за відповідною ОП, визначати поняття студентоцентрованого навчання доцільно саме у цьому контексті, а реалізацію студентоцентрованого підходу на кожній конкретній ОП розглядати як передумову її ефективного функціонування. Наразі студентоцентризм має знаходити свій вияв вже у тому, що здобувачі ВО як особлива категорія стейкхолдерів будь-якої ОП повинні мати можливості щодо участі в розробці й оновленні ОП, за якими вони навчаються.

Наразі погоджуємось із Н. М. Гришиною у тому, що студентоцентризм має істотний потенціал для удосконалення системи забезпечення якості ВО. У результаті узагальнення наукових доробок та досвіду вітчизняних ЗВО до суттєвих ознак студентоцентризму вчена віднесла: підтримання зворотного зв'язку із стейкхолдерами, у тому числі здобувачами ВО; залучення фахівців-практиків для викладання практикоорієнтованих дисциплін; створення й функціонування Регіональних рад, до складу яких можуть входити всі сторони, зацікавлені в конкретних ОП; налагодження партнерських відносин між викладачем та студентом; стимулювання й мотивування студентів до навчання; забезпечення умов для їх особистісно-професійного саморозвитку, створення умов для мобільності, участі у неформальній освіті тощо [2, с. 15].

Найважливішою і такою, що визначає всі інші властивості студентоцентрованого навчання, є вимога щодо створення для кожного здобувача ВО на ОП та у процесі відповідної освітньої діяльності сукупності організаційно-нормативних та психолого-педагогічних, у тому числі методичних, умов для успішного опанування змісту ОП з урахуванням інтересів і потреб здобувача та задоволення їх шляхом побудови індивідуальної освітньої траєкторії (далі – ІОТ). Дослідники проблематики, окресленої темою нашої статті, саме можливості щодо її створення розглядають як умову й вимогу студентоцентрованого навчання.

Згідно з п. 9 ч. 1 ст. 1 Закону України «Про освіту», ІОТ – це «персональний шлях реалізації особистісного потенціалу здобувача освіти, що формується з урахуванням його здібностей, інтересів, потреб, мотивації, можливостей і досвіду, ґрунтується на виборі здобувачем освіти видів, форм і темпу здобуття освіти, суб'єктів освітньої діяльності та запропонованих ними освітніх програм, навчальних дисциплін і рівня їх складності, методів і засобів навчання; може бути реалізована через індивідуальний навчальний план» [9].

У наведеному законодавчому визначенні фактично окреслено перелік шляхів побудови й реалізації ІОТ, які конкретизовані у Законі України «Про вищу освіту». Відповідно до ч. 1 ст. 62 цього Закону, особи, які навчаються у ЗВО, мають право на: вибір форми навчання під час вступу до ЗВО; трудову діяльність у позанавчальний час; безоплатне користування бібліотеками, музеями, інформаційними фондами, навчальною, науковою та спортивною базами ЗВО; безоплатне забезпечення інформацією для навчання у доступних форматах з використанням технологій, що враховують обмеження життєдіяльності, зумовлені станом здоров'я (для осіб з особливими освітніми потребами); а також участь у науково-дослідних, дослідно-конструкторських роботах, конференціях, симпозіумах, виставках, конкурсах, заходах з освітньої, наукової тощо діяльності, що проводяться в Україні та за кордоном, в обговоренні та вирішенні питань удосконалення освітнього процесу; захист від будь-яких форм експлуатації, фізичного та психічного насильства тощо [9].

У контексті забезпечення практичної підготовки, яка, згідно з ч. 1 ст. 50 Закону, є однією з форм освітнього процесу у ЗВО, важливо, що до прав здобувачів ВО належить також безоплатне проходження практики на підприємствах, в установах, закладах та організаціях (п. 24 ч. 1 ст. 62 Закону). Для побудови ІОТ істотним є значення права на вибір навчальних дисциплін в обсязі, не менше як 25 % загальної кількості кредитів ЕКТС, передбачених відповідною ОП. Важливо, що здобувачі певного рівня ВО мають право вибрати навчальні дисципліни, які пропонуються для інших рівнів ВО. Додаткові

можливості для реалізації ІОТ законодавство надає здобувачам ВО шляхом закріплення їх прав на: навчання одночасно за декількома ОП та у декількох ЗВО; академічну мобільність, у тому числі міжнародну; академічну відпустку / перерву в навчанні; участь у формуванні індивідуального навчального плану (п.п. 15, 16, 17, 20, 21 ч. 1 ст. 62 Закону) [9].

Окрім цих та інших законодавчих положень, до організаційно-нормативних умов реалізації студентоцентрованого підходу варто віднести локальні нормативні акти ЗВО, сукупність яких має бути необхідною і достатньою для того, аби здобувачі ВО розуміли потенційні напрями побудови ІОТ та реалізували відповідні можливості в освітньому процесі.

Передумовою побудови й реалізації ІОТ є академічна свобода. Відповідно до ч. 3 ст. 1 Закону, це означає «самостійність і незалежність учасників освітнього процесу під час провадження педагогічної, науково-педагогічної, наукової та/або інноваційної діяльності, що здійснюється на принципах свободи слова і творчості, поширення знань та інформації, проведення наукових досліджень і використання їх результатів та реалізується з урахуванням обмежень, встановлених законом». У цьому контексті важливо, що до основних завдань ЗВО, у п. 6 ч. 1 ст. 26 Закону віднесено створення необхідних умов для реалізації учасниками освітнього процесу їхніх здібностей і талантів [9].

Надагенство вбачає значення академічної свободи у тому, що вона є передумовою для належного виконання ЗВО одного із своїх основних призначень у вільному демократичному суспільстві, яким є розвиток людського мислення через критичне ставлення до усталених у науці й суспільстві догм. Виходячи з цього, у процесі навчання, зокрема виконання відповідних завдань, для здобувачів ВО необхідно забезпечити можливість вільно обирати теми для досліджень, зокрема й контраверсійні. Перешкодою для реалізації здобувачами своєї академічної свободи, при цьому, не мають бути особисті погляди викладачів з певних питань або формальні чи неформальні інституційні практики [11, с. 29-30].

Як такий, що в організації освітнього процесу вимагає врахування інтересів та потреб здобувачів вищої освіти, сприяти в їхньому розвитку, студентоцентрований підхід передбачає застосування відповідних форм, методів і технологій навчання, що власне є відповідними психолого-педагогічними, у тому числі методичними, умовами.

Щодо форм студентоцентрованого навчання, як вказує О. Паламарчук, у рамках проекту Тюнінг (наразі вони позиціонуються як методи викладання) рекомендовано такі, як: лекції, семінари (викладання невеликими групами), консультації, наукові семінари, практичні / лабораторні заняття, заняття з розв'язання проблем, стажування / практика, онлайнове / дистанційне / електронне навчання [7, с. 18].

До технологій навчання, відповідних до вимог студентоцентрованого підходу, переважно відносять інноваційні технології. Це зумовлено тим, що вказаний підхід передбачає перехід від навчання, орієнтованого на викладача, до навчання, орієнтованого на студента. При цьому, не можна не погодитися із О. Паламарчук у тому, що досягнення високих результатів навчання залежить від конкретного способу залучення студентів до опанування змісту дисципліни, яка вивчається. Вчена виокремила два підходи: поверхневий (*surface approach*), за якого студент отримує часткові знання шляхом передачі певної інформації викладачем; глибинний (*deep approach*), який передбачає застосування студентом теоретичних знань до вирішення практичних проблем, що дозволяє не лише досягнути високих результатів навчання, але й задовольнити запити роботодавців [7, с. 6]. Відтак, методи студентоцентрованого навчання мають активізувати навчальну діяльність здобувачів ВО, отже, передбачати вирішення проблемних завдань, обговорення їх у групі, формування та обґрунтування своєї позиції.

С. В. Толочко вважає, що відповідними методами / технологіями є: навчання через дію, адаптивне навчання, віртуальний клас, використання мультимедійних сервісів, застосування інфографіки, масові відкриті онлайн-курси, eLearning, мобільне, «хмарне» навчання, синхронне й асинхронне, змішане, перевернуте навчання, мікронавчання, самонаправляюче навчання, персоналізація, використання смарт-технологій, скринкасти,

скрайбінг, використання можливостей youtube, застосування креативних технік латерального зсуву, гейміфікація, консалтинговий супровід [13, с. 82-84]. О. Паламарчук до методів студентоцентрованого навчання відносить такі, як: завершальні папірці (one minute papers); резюме відповіді іншого студента (student summary of another's answer); побудова проблеми (stage setting); візія майбутнього (visioning and futuring); сократів діалог; проблемно-пошуковий метод; мозковий шторм (brainstorming); подумай – розкажи другу – поділись з усіма (Think, Pair, Share); зображення ідей (Concept Maps); метод креативного мислення; метод коучингових груп [7, с. 20-21].

Зміни в організації освітнього процесу, зумовлені упровадженням студентоцентрованого підходу, спричинили до зміни ролі викладача. На це акцентують всі дослідники окресленої проблеми. Так, С. В. Толочко вважає, що сучасний викладач має бути модератором освітнього блогу, тьютором, наставником, консультантом, архітектором ІОТ здобувачів ВО [13, с. 84]. На думку Н. Сосницької і С. Глікман, оновлена роль викладача наразі передбачає: більш високий рівень консультування й мотивування здобувачів ВО до навчання, активності й самостійності в освітньому процесі, самонавчання, самовдосконалення для досягнення запланованого результату; підтримання партнерських відносин – «викладач-студент»; забезпечення прозорості вимог до організації та проведення контрольних процедур тощо [12, с. 380]. Позаяк студентоцентроване навчання передбачає самостійне осягнення студентом матеріалу, пошук інформації та обговорення його з викладачем, останній стає фасилітатором, який допомагає і підтримує студента під час навчання, суголосна з попередніми вченими О. Паламарчук [7, с. 11].

Дієвим способом реалізації студентоцентрованого підходу також є студентське самоврядування, яке, відповідно до ст. 40 Закону України «Про вищу освіту», здійснюється у ЗВО на різних рівнях (студентської групи, інституту (факультету), відділення, гуртожитку, ЗВО; на рівні курсу, спеціальності, студентського містечка, структурних підрозділів ЗВО) та означає, що студенти (курсанти, крім курсантів-військовослужбовців) мають право і можливість вирішувати питання навчання і побуту, захисту своїх прав та інтересів, а також брати участь в управлінні ЗВО [8].

Висновки та перспективи подальших досліджень. У результаті проведеного дослідження ми дійшли наступних висновків. Студентоцентрований підхід – вимога часу, відповідь на освітні потреби здобувачів ВО, а також роботодавців. Це – нова реальність, яка спричинила суттєві зміни в організації освітнього процесу, оновлення ролі викладача ЗВО у ньому. Визначальна сутність відповідної парадигми у тому, що здобувач ВО – свідомий, активний, повноправний, відповідальний суб'єкт не лише свого навчання, але й власного життя загалом. Необхідним наразі є створення такого освітнього середовища, яке враховує потреби, інтереси, здатності, загалом особливості здобувачів ВО, орієнтоване на них. У зв'язку з цим, між викладачем та студентом як основними суб'єктами освітнього процесу єдиною можливими наразі є партнерські відносини, в яких панує взаємоповага й довіра. Повноцінне впровадження студентоцентрованого підходу є можливим лише за забезпечення комплексу організаційно-нормативних та психолого-педагогічних, у тому числі методичних, умов. До перших належать відповідні положення освітнього законодавства та локальні нормативні акти ЗВО. До других – відповідні форми, методи і технології навчання, покликані активізувати пізнавальну діяльність здобувачів ВО, отже, мають передбачати вирішення проблемних завдань, обговорення їх у групі, формування та обґрунтування своєї позиції. Дотримання зазначених умов має забезпечувати здобувачам ВО право і можливості побудови й реалізації індивідуальної освітньої траєкторії. Відповідно до освітнього законодавства, здобувачі ВО мають право вільно обирати ОП, ЗВО для навчання, вибіркові навчальні дисципліни в обсязі не менше як 25 % від обсягу кредитів ЄКТС на ОП, форми, методи і технології навчання тощо. Студентоцентроване навчання, підґрунтям якого є академічна свобода, уможливорює також вільне обрання студентами тем для своїх досліджень, у тому числі контраверсійних. Загалом, реалізація студентоцентрованого підходу на ОП – передумова її ефективного функціонування

та досягнення високих результатів навчання здобувачами ВО, здатних після закінчення ОП відповідати на запити роботодавців, бути конкурентоспроможними на ринку праці. Перспективним у напрямку дослідження є питання технологій студентоцентрованого навчання, а також вивчення досвіду реалізації студентоцентрованого підходу в різних ЗВО.

Список використаних джерел

1. Бахрушин В. Реалізація засад студентоцентрованого підходу в законодавстві України про вищу освіту. *Міжнародний науковий журнал «Університети і лідерство»*. 2018. № 1 (5). DOI: <https://doi.org/10.31874/2520-6702-2018-5-1-3-12>
2. Гришина Н. М. Удосконалення внутрішньої системи забезпечення якості вищої освіти: студентоцентрований підхід. *Державне будівництво*. 2019. № 2. DOI: <https://doi.org/10.34213/db.19.02.18>
3. Гула Л. Студентоцентрований підхід до організації самостійної роботи студентів у ЗВО. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2020. Вип. 27. Т. 2. С. 157–161. DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4863.2/27.203545>
4. Кремень В. Г. Філософія людиноцентризму в стратегіях освітнього простору. Київ: Педагогічна думка, 2008. 424 с.
5. Національний освітній глосарій: вища освіта / 2-е вид., перероб. і доп. / За ред. В. Г. Кременя. К.: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2014. 100 с.
6. Національна доповідь про стан і перспективи розвитку освіти в Україні: монографія / НАПН України; за заг. ред. В. Г. Кременя. Київ: КОНВІ ПРІНТ, 2021. 384 с. (До 30-річчя незалежності України).
7. Паламарчук О. Викладання в університеті на засадах лідерства: навчальний посібник. К.: ДП «НВЦ «Пріоритети», 2016. 40 с.
8. Про вищу освіту: Закон України від 01.07.2014 № 1556-VII. URL: <http://surl.li/aewnw> (дата звернення: 06.09.2021)
9. Про освіту: Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII. URL: <https://bit.ly/38kL6y3> (дата звернення: 28.08.2021).
10. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 14.05.2021 р. «Про Стратегію людського розвитку»: Указ Президента України від 02.06.2021 № 225/2021. URL: <http://surl.li/aewnz> (дата звернення: 28.08.2021).
11. Рекомендації щодо застосування критерії оцінювання якості освітньої програми / Затверджено НАЗЯВО від 17.11.2020 р. К.: ТОВ «Український освітянський видавничий центр «Оріон»», 2020. 66 с.
12. Сосницька Н., Глікман С. Студентоцентрований підхід до професійної освіти в умовах сталого розвитку суспільства. *Науковий вісник Льотної академії. Серія: Педагогічні науки*. 2017. Вип. 1. С. 377–381.
13. Толочко С. В. Викладач-інноватор як організатор учіннєвої діяльності в умовах студентоцентрованого навчання. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*. 2020. Вип. 189. С. 79-84.

References

1. Bahrushin, V. (2018). Realizaciya zasad studentocentrovannogo pidhodu v zakonodavstvi Ukraini pro vishchu osvitu [Implementation of the principles of student-centered approach in the legislation of Ukraine on higher education]. *Mizhnarodnij naukovij zhurnal "Universiteti i liderstvo"*. № 1 (5) [in Ukrainian].
2. Grishina, N.M. (2019). Udoskonalennya vnutrishn'oï sistemi zabezpechennya yakosti vishchoï osviti: studentocentrovaniy pidhid [Improving the internal quality assurance system of higher education: a student-centered approach]. *Derzhavne budivnictvo*. № 2 [in Ukrainian].

3. Gula, L. (2020). Studentocentrovaniy pidhid do organizacii samostijnoï roboti studentiv u ZVO [*Studentcentered approach to the organization of independent work of students*]. Aktual'ni pitannya gumanitarnih nauk. Vip. 27. T. 2. S. 157-161. [in Ukrainian].

4. Kremen', V. G. (2008). Filosofiya lyudinocentrizmu v strategiyah osvitynoho prostoru [*Philosophy of anthropocentrism in the strategies of educational space*]. Kiïv: Pedagogichna dumka. 424 s. [in Ukrainian].

5. Nacional'nij osvitynij glosarij: vishcha osvita [*National Education Glossary: Higher Education*] / 2-e vid., pererob. i dop. / Za red. V.G. Kremenya. K.: TOV "Vidavnychij dim "Pleyadi", 2014. 100 s. [in Ukrainian].

6. Nacional'na dopovid' pro stan i perspektivi rozvitku osvity v Ukraïni [*National report on the state and prospects of education development in Ukraine*]: monografiya / NAPN Ukraïni; za zag. red. V.G. Kremenya. Kiïv: KONVI PRINT, 2021. 384 s. (Do 30-richchya nezalezhnosti Ukraïni). [in Ukrainian].

7. Palamarchuk, O. (2016). Vikladannya v universiteti na zasadah liderstva [*Teaching at the university on the basis of leadership*]: navchal'nij posibnik. K.: DP "NVC "Prioriteti№. 40 s. [in Ukrainian].

8. Pro vishchu osvitu [*About higher education*]: Zakon Ukraïni vid 01.07.2014 № 1556-VII. [in Ukrainian].

9. Pro osvitu [*About education*]: Zakon Ukraïni vid 05.09.2017 № 2145-VIII. [in Ukrainian].

10. Pro rishennya Radi nacional'noï bezpeki i oboroni Ukraïni vid 14.05.2021 r. "Pro Strategiyu lyuds'kogo rozvitku" [*About the Human Development Strategy*]: Ukaz Prezidenta Ukraïni vid 02.06.2021 № 225/2021. [in Ukrainian].

11. Rekomendacii shchodo zastosuvannya kriterii ocinyuvannya yakosti osvitynoï programi [*Recommendations for the application of criteria for evaluating the quality of the educational program*] / Zatverdzheno NAZRYAVO vid 17.11.2020 r. K.: TOV "Ukraïns'kij osvityans'kij vidavnychij centr "Orion"", 2020. 66 s. [in Ukrainian].

12. Sosnic'ka, N., Glikman, S. (2017). Studentocentrovaniy pidhid do profesijnoï osvity v umovah stalogo rozvitku suspil'stva [*Studentcentered approach to vocational education in the context of sustainable development of society*]. Naukovij visnik L'vovskoi akademii. Seriya: Pedagogichni nauki. Vip. 1. S. 377-381. [in Ukrainian].

13. Tolochko, S.V. (2020). Vikladach-innovator yak organizator uchinnevoi diyal'nosti v umovah studentocentrovanoogo navchannya [*Teacher-innovator as an organizer of student activities in terms of student-centered learning*]. Naukovi zapiski. Seriya: Pedagogichni nauki. Vip. 189. S. 79-84. [in Ukrainian].

RIABOVOL Liliia, Doctor of Pedagogical Sciences (Doctor of Education), Professor, Professor of the Department of Law and Law Enforcement, Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian state pedagogical university.

STUDENT-CENTERED LEARNING: CONCEPTS, REQUIREMENTS, WAYS OF IMPLEMENTATION

Abstract. The article establishes that the student-centered approach is a requirement of time, a response to the educational needs of higher education seekers, as well as employers. The purpose of the article is to generalize the concepts, determine the basic properties and requirements of student-centered education on the basis of the analysis of the national legislation and scientific works of domestic scientists. It was found that the essence of the corresponding paradigm is that the applicant for higher education is a conscious, active, full-fledged, responsible subject of his studies and his own life. It is revealed that the main requirements of the student-centered approach are the creation of an educational environment that takes into account the needs, interests, abilities,

general characteristics of applicants, focused on them, as well as establishing between teachers and students as the main subjects of the educational process. mutual respect and trust. It is stated that the full implementation of the student-centered approach is possible only by providing a set of organizational and normative (relevant provisions of educational legislation and local regulations) and psychological and pedagogical, including methodological, (forms, methods and technologies of teaching) to enhance cognitive activity VO, therefore, should provide for solving problems, discussing them in a group, forming and justifying their position) conditions. Emphasis is placed on the fact that student-centered learning is learning that requires the creation of opportunities for higher education to build an individual educational trajectory. As a result of the analysis of the domestic educational legislation it is revealed that ways of realization of an individual educational trajectory are a choice by applicants of educational disciplines of not less than 25% of volume of ECTS credits on OP, and also a possibility of a choice of forms, methods, technologies of training. research, etc.

Key words: *human-centeredness, academic freedom, higher education, educational program, subject of study, innovative learning technologies, individual educational trajectory.*

*Одержано редакцією: 02.08.2021 р.
Прийнято до публікації: 12.08.2021 р.*